

Wspomnienie o Jerzym Vetulanim – Jurku

RYSZARD PRZEWŁOCKI i EDMUND PRZEGALIŃSKI

Przed rokiem pożegnaliśmy Profesora Jerzego Vetulaniego, wybitnego neurobiologa, neurofarmakologa, uczonego o głębokiej wiedzy, popularyzatora nauki, Człowieka o szerokich horyzontach i wielkiej charyzmie, niezwykle aktywnego do ostatnich swoich dni.

Jurek pochodził ze znanej krakowskiej rodziny profesorskiej – Jego ojciec, Adam, był profesorem historii UJ, wybitnym specjalistą w zakresie historii prawa kanonicznego i członkiem PAU; Matka, Irena z domu Latinik, była biologiem, pracownikiem naukowym Wydziału Biologii UJ.

Jurek z wykształcenia był biologiem (studia ukończył 1957 roku) i chemikiem (dyplom w roku 1963), absolwentem UJ. Jego działalność zawodowa i kariera naukowa

(doktorat – 1966; habilitacja – 1976; profesor nadzwyczajny – 1983; profesor zwyczajny – 1989) oraz pełnił ważne funkcje: był kierownikiem Zakładu Biochemii, zastępcą dyrektora ds. naukowych, wiceprzewodniczącym Rady Naukowej, redaktorem naczelnym miesięcznika naukowego „Polish Journal of Pharmacology” – obecnie „Pharmacological Reports”. Staż podoktorski odbył w latach 1966–1968 na Uniwersytecie w Cambridge, Anglia, a w latach 1973–1975 pracował jako profesor wizytujący na Uniwersytecie Vanderbilta w Nashville, TN, USA.

Działalność badawcza Jurka przyniosła mu wiele ważnych odkryć i osiągnięć. Jego *opus magnum* była, opracowana wspólnie z profesorem Fridolinem Sulserem z Uniwersytetu Vanderbilta, teoria dotycząca mechanizmu

Wykład Profesora Jerzego Vetulaniego pt. *Neurobiologia moralności* na Walnym Zgromadzeniu PAU, 15.03.2008

były przez całe życie związane z Instytutem Farmakologii PAN w Krakowie. Pracę na stanowisku asystenta podjął w roku 1957 w kierowanym przez profesora Janusza Supniewskiego niewielkim Zakładzie Farmakologii PAN, który dopiero 20 lat później został przekształcony w Instytut. Tamże uzyskiwał kolejne stopnie i tytuły naukowe

działania leków przeciwdepresyjnych, przypisującą ten mechanizm podwrażliwości mózgowych receptorów β -adrenergicznych. Wyniki tych badań zostały opublikowane w roku 1975 (Vetulani and Sulser, *Nature*), a publikacja ta doczekała się ponad 600 cytowań. W innych badaniach scharakteryzował farmakologiczne wła-

- ściwości inhibitorów dopamino- β -hydroksylazy, związków używanych do różnicowania roli dopaminy i noradrenaliny w różnych funkcjach mózgu. Wykazał udział receptorów α_1 - i α_2 -adrenergicznych w mechanizmie działania leków przeciwdepresyjnych. Przedstawił dowody na znaczenie antagonistów receptorów α_2 -adrenergicznych i antagonistów wapnia w leczeniu objawów abstynencji morfinowej.

Profesorowie Lech Szczucki i Jerzy Vetulani, PAU, 2010 r

Prowadząc badania utrzymywał szerokie kontakty z wieloma placówkami za granicą. Między innymi przez wiele lat współpracował z Instytutem Biologii Komórkowej i Neurobiologii CNR w Rzymie. Z tą współpracą łączyły się też jego zainteresowania kulturą i sztuką starożytnego Rzymu. Był wspaniałym znawcą i miłośnikiem Wiecznego Miasta, jego historii i zabytków, a dla wielu przyjaciół pełnił rolę *cicerone* po rzymskich uliczkach. W czasie corocznych pobytów w Rzymie był często przyjmowany w papieskich apartamentach przez Ojca Świętego Jana Pawła II, który przez wiele lat utrzymywał był przyjacielskie stosunki z Jego Rodzicami.

W ostatnich latach wykładał neurobiologię i neurofarmakologię na kilku uczelniach krakowskich (Instytut Psychologii UJ, Collegium Medicum UJ, Uniwersytet Papieski, Małopolska Szkoła Wyższa im. J. Dietla). Był utalentowanym, charyzmatycznym, bardzo popularnym wśród studentów wykładawcą.

Poza działalnością badawczą i dydaktyczną Jurek prowadził szeroko zakrojoną działalność popularyzatorską. Przez 20 lat był świetnym redaktorem naczelnym miesięcznika „Wszystko”. Był skupiającym setki słuchaczy, wielokrotnym wykładawcą w ramach Tygodnia Mózgu w Krakowie i Festiwalu Nauki w Warszawie, ponadto był organizatorem i wykładawcą Kawiarni Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności. Prowadził blog „Piękno neurobiologii”. Napisał kilkanaście książek popularyzujących wiedzę o mózgu (m.in. *Dzień dzisiejszy i jutro neurobiologii*, *Mózg: fascynacje, problemy, tajemnice*, *Jak usprawnić pamięć* i wiele innych).

Jego całkowity dorobek obejmuje ponad 450 publikacji (prace oryginalne, przeglądowe, rozdziały w książkach, artykuły popularnonaukowe). Należał do grupy najczęściej cytowanych w światowym piśmiennictwie polskich autorów z obszaru biomedycyny, osiągając ponad 5300 cytowań.

Powyższe osiągnięcia naukowe i popularyzatorskie przyniosły Jurkowi wiele wyrazów uznania, nagród i honorów. Był laureatem nagrody międzynarodowej Fundacji

Profesorowie Jerzy Vetulani, Tomasz Trojanowski, Andrzej Legocki, Małgorzata Kossut – Walne Zgromadzenie PAU, 21.03.2009

Anna-Monika za badania nad lekami przeciwdepresyjnymi (1983), Nagrody Prezesa Rady Ministrów za całokształt dorobku naukowego (2003), Nagrody Miasta Krakowa i PAU im. M. Kopernika (1995), kilkakrotnie laureatem Nagród Sekretarza Naukowego PAN i Wydziału Nauk Medycznych PAN.

Był doktorem *honoris causa* Śląskiej Akademii Medycznej i Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Badań Układu Nervego, członkiem Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności. Został odznaczony Medalem im. Jędrzeja Śniadeckiego, Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Był członkiem Rady Upowszechnia Nauki przy Prezydium PAN. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego przyznało mu tytuł „Popularyzatora Nauki”, a Gazeta Krakowska – wyróżnienie „Człowiek Roku 2013”.

Poza działalnością naukową Jurek był aktywnym uczestnikiem życia społecznego i wydarzeń kulturalnych. W latach 80. i 90. ubiegłego wieku pełnił ważne funkcje w krakowskiej „Solidarności”. W latach 60. był przez pewien czas konferansjerem Kabaretu „Piwnica pod Baranami”, prelegentem Dyskusyjnego Klubu Filmowego, zaś w ostatnich latach udzielał się w Kabarecie „Gadający Pies”, upowszechniając neurobiologię w formie krótkich humorystycznych prezentacji.

Odszedł od nas człowiek renesansu, prawdziwy Uczony i popularyzator nauki, z którym przez wiele lat mieliśmy zaszczyt i przyjemność współpracować i pozostawać w przyjacielskich relacjach.

RYSZARD PRZEWŁOCKI i EDMUND PRZEGALIŃSKI

Instytut Farmakologii
Polskiej Akademii Nauk w Krakowie